

Ihmisluento ja 1700-luvun yhteiskunta

Christopher J. Finlay: *Hume's Social Philosophy: Human Nature and Commercial Sociability in A Treatise of Human Nature*. Continuum, Lontoo & New York, 2007. 202 s.

■ David Humen *A Treatise of Human Nature* -teosta on pidetty vaikeasti tulkittavana teoreettisena tutkielmana ihmismielestä. Teos on usein nähty yritykseksi hahmotella uusi ihmistiede, *science of man*. Valtavirrasta poiketen Christopher J. Finlay tulkitsee Humen teosta aikalaisyhteiskunnan heijastumana ja empirisenä tutkielmana ihmismielestä 1700-luvun kaupallistuvassa yhteiskunnassa. Hän ei väitä, että Humen kuva aikalaisyhteiskunnasta olisi objektiivinen tai erityisen osuva, vaan kyseessä on subjektiivinen tulkinta ihmislouonteen anatomiasta kaupungistuvassa ja materialisoituvassa yhteiskunnassa.

Keskeiseksi teemaksi Humen ihmismielen teoriassa nousevat käsitteet, jotka olivat merkittäviä taloudellisesti kehittyvässä yhteiskunnassa; oma etu, itsekkyyks, kilpailu ja luksus sekä kaikkien näiden myötä arvostuksen tavoittelu. Taloudellinen kasvu ja aineellisen hyvinvoinnin etsintä saa Finlayn tulkinnassa merkittävän roolin ihmisten motivoijana, vaikka Humen aikana ei vielä ollut tietokaan teollisen yhteiskunnan kasvuoletuksista. Tämän Finlay myöntääkin. Mutta myös rakkaus, yhteenkuuluvuus sekä muut positiivisina pidetyt tunteet nousevat ihmisten omista kokemuksista ja heitä ympäröivästä maailmasta. Kaikki tunteet ovat seurausta empiirisistä kokemuksista ja ovat tässä mielessä rationaalisia. Tästä seuraa radikaali väite; epämääräinen hyväntahtoisuus, *benevolence*, ei sellaisenaan riitä ihmisen toiminnan motiiviksi. Tämän väitteen merkitystä Finlay olisi voinut pohtia enemmän.

Teoksessaan Hume pohtii tieteenteoriaa, kausaliteettia ja empirismia. Hän, kuten myös monet muut skotlantilaiset valistusfilosofit, pyrki muotoilemaan yleisiä tieteellisiä väittämiä. Finlayn mukaan tieteen pyrkimyksenä Humen aikana ei ollut niinkään löytää perimmäisiä selityksiä vaan ymmärtää arkista elämää. Humen teos tarjoaisi siis sekä metodin arkielämän ymmärtämiseksi että tulkinnan siitä.

Finlaylle filosofia ei ole vain suuria ideoita vaan siinä yhdistyvät filosofin henkilökohtaiset kokemukset, havainnot ympäröivästä yhteiskunnasta ja sen menneisyydestä sekä filosofia.

Finlay yhdistääkin teoksessa Humen elämäkokemuksia, varhaisia esseitä sekä erityisesti Bernard Mandevillen ja Francis Hutchesonin ajatuksia avatakseen Humen kokemusmaailmaa.

Finlay tekee erään metodologisesti mielenkiintoisen linjanvedon. Poliittisen ajattelun tutkimuksessa, erityisesti käsittehistoriassa, tutkimuskohteenä on poliittinen elämä. Näin poliittinen filosofiakaan ei olisi keskustelua perimmäisistä teoreettisista kysymyksistä vaan intentionaalinen poliittinen teko ja puheenvuoro aikalaispoliittisessa keskustelussa. Vaikka Finlay analysoi Humen ihmismielen teorian, Humen kokemusten ja valistusajan yhteyksiä, hän tarkentaa kuitenkin, että hänelle Humen intenciot eivät ole vain vastustajan ”retorista manipulointia” poliittisessä keskustelussa. Finlay viittaa tunnettuun luonnonoikeusfilosofian tutkijaan, Knud Haakonsseniin, jonka mukaan filosofin aitona pyrkimyksenä voi olla jonkin idean tulkinta. Finlaykaan ei pyri kuvaamaan poliittista argumentointia, vaan hän pyrkii ymmärtämään Humen ihmismielen teoriaa historiallisena ilmiönä. Linjaus on tämän tutkimuksen osalta onnistunut.

Finlay rakentaa tutkimuksessaan eheän kokonaisuuden Humesta havainnoitsijana ja kokijana sekä *A Treatise of Human Nature* -teoksen keskeisten teemojen suhteesta aikalaisyhteiskuntaan. Finlay ei niinkään tulkitse uudelleen Humen tekstien keskeisiä käsitteitä ilmiönä, tältä osin hän tukeutuu hyvinkin perinteiseen argumentointiin, vaan

hän asettaa Humen teorian ihmismielestä kontekstiinsa. Samalla Finlay antaa lukijalle yhden mallin siitä, kuinka filosofian teorit kenties syntyvät ja kuinka niitä voisi lukea ajankuvina.

Oili Pulkkinen